

アイヌタイムズ

第 32 号

2004 年 12 月 29 日 (水) アイヌ語ペンクラブ

El AinuTimes n-ro 32 eldonita en la 29-a de decembro 2004
aŭtoro: JOKOJAMA Hirojuki

Upew

(La ajnua [t.e. aina] lingvo)

Upew anakne serika-syokubutu sinrici ne. sinrici hura ruy wa, omkekar ka honarka ka an kor kusuri ne a=kar ruwe ne.

Hura ruy pe ne kusu payoka-kamuy emaka sekor yaynu=an ruwe ne. pon cise or ta a=atte ka ki, seta rekuci orowa a=racitkere ruka ki ruwe ne.

ORITA Suteno huci ene hawean hi; "upew iwaninzin ne sekor samo utar ye hawe ne. iwaninzin an kor, sayo or a=omare. hura at korka, a=e kor keraan pe ne yak a=ye. huci utar, pon hi ta nep a=ere yakka keraan kuni ramu kor e ruwe ne... upew ne yakka kamuy-kar-kusuri ne sekor hawean kor, huci utar ponno omkekar humas kor, wakka su or omare wa popte hine, upew tura popte wa ku. ekasi utar ka kure siri ku=pon hi ta ku=nukar amkir." sekor hawean.

TABATA Aki huci ene hawean hi; "upew a=ta hine pirkano a=huraye wa a=sakte. poyson kunnecis kor, a=kuykuy kor, cise sowsutu a=awarewar pa ruwe ne. okake ta ne poyson makanak an ya sekor ku=yaynu wa ku=nukar kor, somo cis. makanak itak a=ye kor a=awarewar pe ne ya ka k=eramiskari." sekor hawean.

Upew

(Esperanto)

La "upew" estas la radiko de enanta planto. La radiko odoras forte. Se oni malvarmumas aŭ ventrodoloras, tiu fariĝas drogo.

Ĉar ĝi odoras forte, la aina malsana diablo "payoka-kamuy" malŝatas ĝin. Oni pendigas ĝin en la kabano. Ankaŭ oni pendigas ĝin ĉirkaŭ hunda kolo.

S-ino *ORITA Suteno* diris jene; "La japano diras ke upew estas iwaninzin. Se troviĝas iwaninzin, oni enmetas ĝin en kaĉo. Ĝi odoras malbone, sed estas bongusta. Kiam maljunulinoj estis juna, ili sentas ion ajn bonegusta. Ili diras ke upew ankaŭ estas kamuy-kar-kusuri. Se ili malvarmumis malpeze iom, ili trinkis varman akvon kun upew infuzita. Kiam maljunuloj estis juna, mi vidis ke oni trikigis ĝin al ili.

S-ino *TABATA Aki* diris jene; "Oni elforas upew, lavas ĝin bone, kaj sekigas ĝin. Se infaneto ploras, oni mordetas ĝin, kaj blovas en angulo de domo. Kiam mi pensas kiel ĝia infaneto faras sekve, ĝi ĉesas plori. Mi ne komprenas, kiel oni diras kaj blovas.

MATUNAGA Take katkemat ene hawean hi: "kasi a=kik hi ta a=ewanke. asinni huci, apa kamuy or ta kasi a=kik hine, orowano upew (=Karahuto-ninzin) ani a=ewonnere. upew a=popte somo ki no wakka or a=omare patek ne yakka pirka. *Tyôsen-ninzin* neno an hura at pe ne ruwe ne." sekor hawean.

TIRI Masiho upew *ibukibouhuu* ne sekor hawean. *gakumei* anakne "*Seseli libanotis var. japonica*" ne. upew *ibukibouhû* ne sekor inne *kenkyuusya* utar haweoka.

Korka, *Iburi*, *Hidaka* or ta, upew anak *iwaninzin* ne sekor a=ye hi ka an. *Iwaninzin* anak "*Angelica hakonensis Maxim.*" sekor *gakumei* an. "*hakonensis*" or un "*Hakone*" ne kusu, *Hakone* or un *iwa* ka us pe ne wa, aynumosir (*Hokkaidou*) or ta isam pe ne. kusu, anpe anakne "*iwaninzin*" sekor a=rekore hi sunke ne wa, sino *wamei* (sisam rehe) ka somo ne.

Ainuminzokuhakubutukan-kenkyuuhoukoku-dai8gou or ta *Hokkaidoritu-eiseikenkyuuzyo* or un *ANETAI Masaki* nispa ene hawean i: "Siraw-o-i (*Siraoi*) maciya or un *NOMOTO* utari neya, *MATUNAGA* utari neya, *OKADA* utari neya, "*iwaninzin*" ne kuni ramu a p ku=nukar kor, katuhu ani "*Karahuto-ninzin* (*Conioselinum kamtschaticum Rupr.*)" sinrici ne hi k=eraman ruwe ne." sekor hawean.

Piratur (*Biratori*) un Nupki-pet (*Nukibetu*) or un *KUROKAWA* utari or ta etoyta upew ka "*iwaninzin*" ne sekor a=ye. *ANETAI* nispa ene hawean hi: "newaanpe katuhu ani '*senkyuu* (*Cnidium officinale [seri-ka]*)' ne hi k=eraman ruwe ne. *Senkyuu* anak kusuri ne a=kar pe ne wa, *Kan'ei-zidai* or ta *tairiku* or wa *Nagasaki* or un atuy tomotuye wa a=rura p ne yak a=ye. *Meizi* wano *Taisyô* pakno, *Honsyuu* or wa sisam kor wa ek hine, "*iwaninzin*" sekor a=rekore nankor sekor yaynu=an ruwe ne." sekor hawean.

S-ino *MATUNAGA Take* diras jene; "Kiam oni preĝas laŭ la aina maniero "kasi a=kik", oni uzas ĝin. En la ainan fajran diaĵon "asinni huci, ape kumuy" oni preĝas, post tiam oni lavas al si la vizaĝon per upew. Oni ne benzonas boligi upew-on, estas permesite nur enmeti ĝin en akvon. Ĝi odoras kiel la korea karoto "ginsengo".

TIRI Masiho (prononcu: ĉiri maŝiho) diras, ke upew estas *ibukiboohuu*. La scienca nomo estas "*Seseli libanotis var. japonica*". Multaj studentoj nomas ĝin "*ibukibôhû*".

Sed en la rigiono "*Iburi*" kaj "*Hidaka*" en Hokkajdo troviĝas la loko, en kie oni nomas "upew"-on "*iwaninzin*". La scienca nomo estas "*Angelica hakonensis Maxim.*". La "*hakone*" en "*hakonensis*" estas la loknomo *Hakone* en japana ĉefinsulo. Ĝi elkreskas de roka loko en monto apud *Hakone*, netroviĝas en Hokkajdo. Tial erare estas nomi ĝin "*iwaninzin*".

"*Iwaninzin*" ne estas ĝusta japana nomo. En la n-ro 8 de la disertaĵo de muzeo pri aina nacio (*Ainuminzoku-hakubutukan-dai 8 gô*), s-ro *ANETAI Masaki*: el la hokkajda higiena instituto (*Hokkaidôritu-eiseikenkyûzjo*) diras jene: "De la familio *NOMOTO*, *MATUNAGA* kaj *OKADA* en la urbeto *ŜIRAŬI* rigardita upew kiel "*iwaninzin*", mi observas, kaj pro sia formo mi komprenas, ke ĝi estas radiko de *Conioselinum kamtschaticum Rupr.* (*karahuto-ninzin*).

En Nipki-pet (*Nukibecu*) el la urbeto *Piratur* (*Biratori*) en plantejo de la familio *KUROKAWA* troviĝas upew rigardita kiel "*iwaninzin*". S-ro *ANETAI* diras jene: "Pro sia formo mi komprenas, ke ĝi estas *Cnidium officinale* [umbelacoj] (*senkyû*). Oni diras, ke en la tempo *KANEI* *senkyu* estas alportita de la Azia Kontinento al la urbo *NAGASAKI*. De la tempo *MEIZI* al *TAISYO* japano alportas ĝin de la japana ĉefinsulo *HONSYÛ* al la japana norda insulo *HOKKAJDO*. Kaj la japano nomas ĝin "*IWANINZIN*".

センキョウ

写真提供: 姉帯正樹氏

Pon-nay-putu (*Urakawa*) maciya or un TÔYAMA Saki katkemat "kimun'upew anak iwaninzin sekore an pe ne." sekore hawean. Korka ANETAI nispa ene hawean hi: "Newaanpe nokaha ani *hosobatouki* (*Angelica stenoloba* Kitagawa [*seri-ka*]) ne hi k=eraman ruwe ne. Sinrici anakne *syôyaku* or ta *touki* sekore a=ye p ne ruwe ne. *Touki* anak oro un *seiyu* an pe ne wa, ani a=netopake a=popkere kuni kusuri ne a=kar ruwe ne." sekore hawean. TOUYAMA Saki katkemat ene hawean hi: "Kimun'upew (= *hosobatouki*), sinki=an ka omkekar=an ka a=honi wen ka ki kor a=popte wa a=ku ruwe ne. oya kina a=kopoye wa a=popte hi ka an ruwe ne." sekore hawean. *Senkyû* anak *tôki* neno an *yakkô* an ruwe ne. KUROKAWA Setu katkemat "*Iwaninzin*, omkekar=an kor a=popte wa a=ku ruwe ne. *Iwaninzin* anak upew (= *senkyuu*) ne ruwe ne." sekore hawean. Tap neno, aynu itak ani "upew" sekore re an pe anakne, sisam or ta poronno *gakumei* an wa, usa kotan or ta usa "upew" an ruwe ne.

En la urbeto Pon-nay-putu (*Urakawa*) s-ino TÔYAMA Saki diras, ke kimun'upew estas nomita "iwaninzin". Sed s-ro ANETAI diras jene: "Pro sia formo mi komprenas, ke ĝi estas *Angelica stenoloba* Kitagawa [umbelacoj] (*hosobatôki*). En ĉina drogo oni nomas sia radiko "Tôki". *Touki* enhavas esencoleon, per tiu oni varmigas la korpon. Tial oni uzas ĝin kiel drogo."

S-ino TÔYAMA Saki diras jene: "Kiam oni estas laca aŭ malvarmumas aŭ havas stomakdoloron, oni trinkas varman akvon kun kimun'upew (= *hosobatôki*) infuzita. Iom oni infuzas ĝin kun alia herbo. *Senkyû* havas drogan efikon kiel *tôki*. S-ino KUROKAWA Secu diras jene: "Kiam oni malvarmumas, oni trinkas varman akvon kun iwaninzin infuzita. *Iwaninzin* estas upew (= *senkyû*)". Pro tio la aina vorto "upew" havas multajn sciencajn nomojn en Japanio, troviĝas multaj "upew" el multaj urbetoj.

Aĉetu nian la ajnuan gazeton "Ainutimes", ni petas.
Abonkoto: 1500 enoj 4 numere (nur ajnua versio),
2300 enoj 4 numere (ajnua kaj japana versio)

Varbu la ajnu-lingvajn kontribuojn de legantoj, ni petas.
La temo, la formo, la paĝoj estas libera, kaj ni povas helpi viajn komponaĵojn.

(Kontakto) Poŝtkodo: 047-0033,
Adreso: HAMADA Takaŝi
1-32-136, Tomioka, Otaru-ŝi, Hokkajdo,
e-poŝto: otarunay@yahoo.co.jp (japane),
TTT-ejo: <https://otarunay.at-ninja.jp/taimuzu.html> (japane)

Se vi kontaktu Esperante, jene.

e-poŝto: hokkaido_esp_ligo@yahoo.co.jp (Hokkajda Esperanto-Ligo)

rim.) La eldonrajto de AinuTimes apartenas al Ajnu-lingva PEN-Klubo.

rim.) 1. Ruĝa litero estas ajnu-lingva.

2. *Ruĝa kaj kursiva litero estas la pruntovorto originanta el la japana lingvo.*

3. *La pruntovorto estas skribita laŭ la maniero "[99-siki roomaji \(japane\)](#)" de japana latina litero.*

4. Verda litero estas Esperanta.